

dig, maar willekeurig zijn de plaatjes op 230; ze doen geen kwaad, maar verduidelijken ook niets. Conclusie: als men platen nu eenmaal zo mooi af kan drukken, is het dan niet nog meer de moeite waard ze zorgvuldig te selecteren en te plaatsen, en van die plaatsing soms ook eens af te zien? Nu worden de doorgaans voortreffelijke teksten van dit boek soms door een ietwat zinloze kleurenpracht overwoekerd.

Het is jammer dat dit boek geen beter register heeft; dit is niet wel bruikbaar (al is de idee er tevens een verklarend commentaar van te maken op zichzelf niet gek). Personen worden alleen opgevoerd als hun 'belangrijkheid zulks vereist'; welnu, dan zijn keizers en graven belangrijk. Maar wil de lezer eenvoudig eens zien of St. Eligius, Tanchelijn, Reinaert de Vos, Gerard van Velzen of Rogier van der Weyden in de tekst besproken worden (ik maak zomaar een keuze) – en hij vindt ze niet: staan ze dan niet in het boek of zijn ze 'onbelangrijk'? Het lijkt me duidelijk dat een register nooit tot een dergelijke twijfel aanleiding mag geven! En wat moet men met regels-lange opsommingen van bladzijden onder een hoofd: 'Abdijen en kloosters', als men bijvoorbeeld even wil zien of Egmond of Aduard behandeld zijn? Wat heeft men aan items als 'Frankrijk, contacten en invloed van' (vele tientallen bladzijden)? Wat moet men met 'Karolingen, Karolingse tijd'? Er is toch een inhoudsopgave? Heel eenvoudige volledigheid op alle soorten namen en begrippen, eventueel in een kleinere letter gezet, zou nauwelijks meer ruimte gevraagd hebben, en de lezers zouden er veel meer aan hebben gehad.

Dit alles moest eens gezegd, maar is het belangrijk? Nee, belangrijk is dat we nu een boek hebben dat op aardige maar vooral op waardige wijze de lacune vult die het wilde vullen, en dat dus in zijn opzet is geslaagd.

Bunna Ebels

J. Baart, e.a., *Opgavingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek* (Amsterdam en Haarlem: Fibula-Van Dishoeck, 1977, 524 blz., f 39,50, ISBN 90 228 3996 6).

De levendige activiteit, die de laatste decennia op het gebied van het archeologische stadskernonderzoek in Nederland aan de dag wordt gelegd, dreigt aan de meeste historici voorbij te gaan omdat de resultaten ervan doorgaans slechts in archeologische tijdschriften en locale publicaties worden neergelegd. Daarom is het toe te juichen dat de onderzoekers die van 1954 af in Amsterdam op dit terrein werkzaam zijn, nu hun vondsten ten toon spreiden in een omvangrijke, fraai uitgevoerde catalogus. Zij hebben deze voorzien van een vrij uitvoerige inleiding. Daarin geven zij onder meer een overzicht van de voornaamste uitkomsten van soortgelijke opgravingen in het buitenland. Dit overzicht bedoelt overigens niet uitputtend te zijn, maar is toegespitst op vondsten waarbij het Amsterdamse onderzoek kon aanknopen. Gegevens over het stadskernonderzoek in Dordrecht sluiten hierbij aan.

Dat Amsterdam een zo rijke oogst heeft geboden, komt voornamelijk omdat men hier, behalve van de voor dit werk zo gunstige stadssanering, flinke branden en de bouw van parkeergarages, kon profiteren van de aanleg van de metro, die een enorme sleuf even buiten de vijftiende-eeuwse stadsmuur opleverde. Voor historici zijn, lijkt me, vooral de nieuwe gegevens over middeleeuwse woningbouw en -fundering van belang. Zij tonen de ontwikkeling van de heimethodes op de slappe Amsterdamse grond die verbetering en versteviging, ook door ophoging, noodzakelijk maakte. Ook tonen zij, dat in Amsterdam, evenals in Dordrecht en Leiden, langs de rivier waaraan de oudste straten gelegen waren door aanplemping land werd gewonnen. Over de afmetingen van de woningen en de indeling, voorzover uit de fundamenten op te maken, geven de samenstellers van de

catalogus slechts weinig gegevens, wat eigenlijk jammer is. De aangetroffen losse voorwerpen, uit een periode lopend van het einde van de dertiende eeuw tot in de achttiende, hier alle zorgvuldig beschreven en afgebeeld, zijn wegwerpsels en ze vertonen zelden enige samenhang. Waar dit wel het geval lijkt, leidt dat toch niet tot bruikbare conclusies. Zouden we, bijvoorbeeld, bij het perceel Damrak 49 uit de veertiende-eeuwse vondsten willen opmaken, dat hier een leerbewerker gevestigd was, dan vergaat die neiging bij de constatering dat er niet één voor dat ambacht noodzakelijk werktuig is aangetroffen.

Uit de afval, gebruikt voor het dempen van een gracht of het ophogen van percelen, is veel aardewerk te voorschijn gekomen, grotendeels plaatselijke productie, die op een sterke ontwikkeling in het vak wijst. Grote kralenvondsten illustreren de bekende gegevens over export van dit artikel naar de Oost. De onderzoekers verzamelden ook allerhande voedselrestanten uit de dertiende-eeuwse percelen (monsters uit afvallagen en latrines). Onder het slachtvee domineerde daar het rund, gevolgd door het varken; er staan opmerkelijk weinig kippebotjes en weinig graten van grote vissen op het lijstje; graten van kleine vissen, toch waarschijnlijk een belangrijk bestanddeel van het dieet, zijn blijkbaar niet onderzocht. In de oudste afvallagen zijn al vijgepitten gevonden (ook later kennelijk een veel geconsumeerde pit-vrucht) en verder onder meer pitten van wilde aardbeien, bramen en bosbessen.

De catalogus is systematisch, per type vondsten gerangschikt. Een index op het vondstmateriaal doet bij het gebruik goede dienst, terwijl de samenstelling van al, wat in één perceel werd opgegraven, is te reconstrueren met behulp van de 'index vondstcomplexen'. De samenstellers hadden het gelukkige idee om aan de afbeeldingen der voorwerpen zo nu en dan een reproductie van een schilderij toe te voegen waarop zulke dingen in gebruik worden getoond.

J. A. Kossmann-Putto

D. A. Berents, *Misdaad in de middeleeuwen. Een onderzoek naar de criminaliteit in het laat-middeleeuwse Utrecht* (Stichtse Historische Reeks, II; Haarlem: J. H. Gottmer, 1976, 176 blz., f 35,-, ISBN 90 275 0929 x).

Deze studie is ongetwijfeld belangrijk omdat zij de Utrechtse criminaliteit analyseert op basis van 5.568 geregistreerde misdrijven, benaderd vanuit de vonnissen gedurende een tijdsspanne van 155 jaar tussen 1300 en 1455. Belangrijk ook omdat de auteur de vijf groepen delicten (agressiedelicten, vermogensdelicten, delicten tegen de overheid, delicten tegen de zeden en delicten zonder omschrijving) statistisch heeft verwerkt en tegenover elkaar heeft berekend in percenten. Dit materiaal zou ongetwijfeld nog aan betekenis hebben gewonnen, als de auteur zijn cijfermateriaal in het kader had gesteld van het aantal inwoners.

Vermits de auteur zijn materiaal niet als rechtshistoricus benaderde, zijn zijn uiteenzettingen over de organisatie, de bevoegdheid en de procedure van de Utrechtse raad eerder kort en zijn sociologische analyse van de misdrijven ruimer geschetst.

De auteur heeft de misdrijven ingedeeld in agressiedelicten, vermogensdelicten, delicten tegen de overheid (hierin zijn de politieke en politionele delicten gerekend), delicten tegen de zeden (hierin worden ketterij, hekserij en de vele speldelicten gerekend) en delicten zonder omschrijving. Nu weten wij wel dat men over de indeling van de delicten al eeuwen discussieert, maar ons komt het voor dat de speldelicten gewoonlijk vermogensdelicten zijn en ketterij een delict is tegen de (goddelijke) overheid. De delicten zonder omschrijving zijn volgens de auteur ongeoorloofd gedrag, wat hij (juist) interpreteert als geweldpleging